

Handreiking duiding problematisch jeugdgroepgedrag

Voor de gemeentelijk (proces)regisseur en zijn/haar ketenpartners

September 2017

Bureau **Beke**

Sinds 2015 wordt niet langer gebruikgemaakt van de shortlistmethodiek om problematische jeugdgroepen in beeld te brengen. Dit betekent dat ook de daarbij behorende indeling om groepen (hinderlijk, overlastgevend, crimineel) te prioriteren, aan te pakken en monitoren is losgelaten. Deze handreiking is ontstaan vanuit de behoefte om bij de uitvoering van het *werkproces integrale aanpak problematische jeugdgroepen* – het zogenaamde 7-stappen model – een problematische jeugdgroep of fluïde netwerk te kunnen duiden. Deze handreiking, die tot stand gekomen is op basis van literatuur en praktijkkennis, heeft tot doel om:

1. groepen te voorzien van een duiding om te kunnen prioriteren, waarbij ernst van het gedrag, impact op de omgeving en een eventuele risicovolle ontwikkeling van de groep(sleden) aan de orde komen;
2. bouwstenen te leveren om een plan van aanpak op te stellen;
3. de aanpak van de groep te kunnen monitoren.

De handreiking bestaat uit twee delen. In het eerste deel kunt u een kwalitatieve beschrijving geven van een problematische jeugdgroep of fluïde netwerk. Welke items u voor het maken van deze beschrijving selecteert, staat u als professional vrij. Het tweede deel bevat een checklist om items te scoren. Deze handreiking biedt aangrijpingspunten om gesignaleerde jeugdgroepen en fluïde netwerken te duiden en te beschrijven op basis van voor de context en de groep relevante items. Meer informatie over de totstandkoming van deze handreiking en de daarbinnen onderscheiden items kunt u vinden in het rapport *Duiding van problematisch jeugdgroepgedrag*. Dit rapport is te downloaden via www.wodc.nl.

Box 1 – Toelichting op het proces

Belangrijk is dat de duiding het karakter van een groeidocument heeft. Systeminformatie en sfeerbeelden – van de politie (groepsscan), de gemeente (inclusief gemeentelijke organisaties), het jongerenwerk, woningbouwcorporaties, bewoners, ondernemers en andere relevante partijen – kunnen door de gemeentelijk regisseur bij elkaar worden gebracht. Daarbij kan vanzelfsprekend ook online informatie (open bronnen) worden benut. De informatie wordt in eerste aanleg op groepsniveau gepresenteerd en gedeeld om in gemeenschappelijk overleg tot een integrale duiding van de groep te kunnen komen.

Deel 1 – Duiden van de groep

Binnen de duiding van jeugdgroepen kunnen vier verschillende pijlers worden onderscheiden. Dit zijn groepskenmerken, impact op de buurt, criminaliteit & houding, en psychosociale problematiek. Deze pijlers en de daarbinnen onderscheiden items staan weergegeven in het addendum van deze handreiking. De items kunnen gebruikt worden om een plan van aanpak op te stellen. Achter een aantal items in het addendum staat een asterisk (*) weergegeven. Deze items zijn bij uitstek geschikt om de groep in de vorm van een beschrijving te duiden voor prioritering of monitoring. U kunt vanzelfsprekend ook eigen accenten leggen door andere of aanvullende items te kiezen. Geef op basis van de door u geselecteerde items in het tekstvak hieronder een beschrijving van de groep. Voor een voorbeeldbeschrijving van een jeugdgroep verwijzen we naar box 2 en voor de items naar het addendum.

Box 2 – Portret van een jeugdgroep: drugs en bedreigingen

Een hechte groep van veertien personen profileert zich nadrukkelijk op de plekken waar zij rondhangen. De meeste jongeren zijn tussen de 18 en 23 jaar oud; een minderjarig en een volwassene (24 jaar of ouder) groepslid vormen hierop een uitzondering. De groep heeft een dreigende houding richting burgers en er is sprake van drugsgebruik en -handel. Hoewel een zekere hiërarchie zichtbaar is, ontbreekt het aan organisatie en komen jongeren ook niet voor elkaar op. De dagbesteding van jongeren is beperkt: minder dan de helft van hen gaat naar school en ongeveer de helft heeft werk. De wijkagent slaagt erin om contact te maken met de groep, ook al gaat dit niet van harte en klagen groepsleden over de manier waarop de politie hen benadert. Verwacht wordt dat de samenstelling van de groep de komende maanden zal veranderen, omdat een aantal jongeren uit de buurt hun gevangenisstraf heeft uitgezeten. Hiermee bestaat het risico dat groepsleden meer normoverschrijdend gedrag zullen gaan vertonen in het publieke domein. Hoe groepsleden online actief zijn, is niet bekend.

Datum   __ __ ____   **Naam groep**   _____

Locatie groep   _____

Geef hier een kwalitatieve beschrijving van de jeugdgroep

Deel 2 – Checklist van items voor scoring

In deel 1 heeft u op basis van de door u gekozen items een kwalitatieve duiding gegeven van een problematische jeugdgroep of fluïde netwerk. Hierna kunt u de items scoren die op basis van literatuur en praktijk van belang zijn om informatie te verzamelen om tot een aanpak te komen. U ziet in de checklist ook direct over welke items nog geen informatie voorhanden is. In dat geval kan informatie desgewenst nog worden verzameld.

Datum   _ _ _
Naam groep   _____

Locatie groep   _____

Geef per item aan in welke mate hiervan volgens u sprake is. U bent niet verplicht elk item te scoren. Welke items u wel of niet wilt scoren, mag u zelf bepalen.

1 Groepskenmerken

Samenstelling

	niet		sterk	onbekend
De groep heeft een lange historie of er is sprake van nieuwe aanwas*	☐	—	☐	☐
Etniciteit en geslacht van groepsleden lopen uiteen	☐	—	☐	☐
Binnen de groep zijn meerdere leeftijdscategorieën te onderscheiden*	☐	—	☐	☐
Volwassen groepsleden (24 jaar of ouder) hebben een rol*	☐	—	☐	☐
Er is sprake van een duidelijk te onderscheiden vaste groep	☐	—	☐	☐

Invloed groepsdynamica

	niet		sterk	onbekend
Groepsleden hanteren online en/of offline bijnamen	☐	—	☐	☐
Binnen de groep is sprake van hiërarchie*	☐	—	☐	☐
Binnen de groep speelt groepsdruk een belangrijke rol*	☐	—	☐	☐

Andere contextuele elementen

	niet		sterk	onbekend
Groepsleden hebben sociale contacten buiten gemeente/regio	☐	—	☐	☐
Groepsleden maken deel uit van een crimineel gezin of criminele familie*	☐	—	☐	☐
Online activiteiten van de groep en/of groepsleden zijn of waren zichtbaar	☐	—	☐	☐

2 Impact op de buurt

Zichtbaarheid

	niet	sterk	onbekend
Groepsleden komen (ook) van buiten de wijk en/of de gemeente*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
De groep komt bijeen op een of meerdere <i>hot spots</i>	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden fungeren als negatieve rolmodellen voor gezinsleden en andere jongeren	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Aanwezigheid van de groep leidt tot gevoelens van onveiligheid	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Aanwezigheid van de groep leidt tot overlast en criminaliteit	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
De groep maakt gebruik van uiterlijke symbolen om zichzelf te profileren	☐ — ☐ — ☐	☐	☐

Intimidatie in de buurt

	niet	sterk	onbekend
De groep heeft in de buurt waar zij zich ophoudt een intimiderend karakter*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
De buurt heeft weinig vertrouwen in daadkrachtig optreden door de overheid*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐

3 Criminaliteit en houding

Criminaliteit

	niet	sterk	onbekend
De groep is buiten de eigen wijk en gemeente crimineel actief	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Het antecedentenpatroon van de groep (frequentie, ernst) is zorgelijk*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Systeem- en straatinformatie over de groep zijn in overeenstemming met elkaar	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Delicten vinden doelbewust plaats en zijn gericht op financieel gewin*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden zijn betrokken bij ondermijnende criminaliteit*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Er zijn zorgen over de hoogte van het recidiverisico van groepsleden	☐ — ☐ — ☐	☐	☐

Grensoverschrijdend gedrag

	niet	sterk	onbekend
Groepsleden maken zich online en/of offline schuldig aan pestgedrag	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden maken zich online en/of offline aan seksueel overschrijdend gedrag	☐ — ☐ — ☐	☐	☐

Houding jegens professionals

	niet	sterk	onbekend
Groepsleden provoceren, bedreigen en/of intimideren het gezag (bv. politie, Boa's)*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden zijn aanspreekbaar op hun gedrag c.q. toegankelijk voor professionals*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden staan bekend als verzetpleger bij aanhouding	☐ — ☐ — ☐	☐	☐

4 Psychosociale problematiek

Onderwijs/Werk

	niet	sterk	onbekend
Groepsleden lijden (mogelijk) aan LVB-problematiek	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Het ontbreekt groepsleden aan een startkwalificatie	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Er zijn zorgen over schoolverzuim door groepsleden	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden volgen speciaal onderwijs	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Volwassen groepsleden hebben geen werk c.q. eigen inkomen	☐ — ☐ — ☐	☐	☐

Zorg en welzijn

	niet	sterk	onbekend
Groepsleden hebben schulden	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Onder groepsleden is sprake van problematisch middelengebruik (alcohol/drugs)*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Er zijn zorgen over de situatie waarin groepsleden opgroeien	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Er zijn zorgmeldingen gedaan over groepsleden*	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden hebben een civiel- of strafrechtelijke maatregel opgelegd gekregen	☐ — ☐ — ☐	☐	☐
Groepsleden zijn onderdeel van een persoonsgerichte aanpak (PGA)	☐ — ☐ — ☐	☐	☐

Addendum – Omschrijven van de groep op basis van items

1 Groepskenmerken

a) Samenstelling

Historie*	Beschrijf indien van toepassing de historische context van de groep en de aanwas van nieuwe groepsleden
Homogeniteit	Er kan op verschillende manieren sprake zijn van homogeniteit. Beschrijf in hoeverre dit het geval is qua etniciteit en geslacht van groepsleden en eventueel waarom dit al dan niet problematisch is
Leeftijdsopbouw*	Grote leeftijdsverschillen binnen groep kunnen een risico voor (later) delinquent gedrag zijn. Beschrijf de leeftijdsopbouw binnen de groep op basis van de volgende vier categorieën: 12-minners, minderjarigen, adolescenten (18 t/m 23 jaar), volwassenen (24 jaar en ouder) en indien van toepassing waarom hier zorgen over zijn
Rol van volwassenen*	Beschrijf indien van toepassing welke rol volwassen groepsleden (24 jaar en ouder) hebben
Vorm	Beschrijf of sprake is van een duidelijk te onderscheiden vaste groep, van een groep waarbinnen sprake is van subgroepen of van een fluïde netwerk. Geef tevens aan uit hoeveel personen de groep, eventuele subgroepen of het netwerk bestaat

b) Invloed groepsdynamica

Gebruik van bijnamen	Beschrijf of leden van de groep online en/of offline bijnamen hebben. Zij kunnen hieraan status ontlenen
Hiërarchie en organisatie*	Beschrijf in hoeverre sprake is van hiërarchie en organisatie binnen de groep. Illustreer dit bijvoorbeeld door aan te geven of positieve en/of negatieve kopstukken kunnen worden onderscheiden, door te beschrijven in hoeverre dwang en groepsdruk van invloed zijn op het gedrag van groepsleden en door te omschrijven of sprake is van een angstcultuur binnen de groep
Onderlinge verhoudingen*	Beschrijf de onderlinge verhoudingen binnen de groep door een beschrijving te geven van de groepscohesie c.q. de sterkte van bindingen binnen de groep

c) Andere contextuele elementen

Criminele contacten	Beschrijf of leden van de groep online dan wel offline gemeente- en regio-overstijgende sociale contacten hebben die bekend zijn bij politie en/of Justitie
Familieverbanden*	Beschrijf of leden van de groep onderdeel zijn van gezinnen of families die bekend staan als 'crimineel'
Zichtbaarheid online activiteiten	Beschrijf in hoeverre online activiteiten van groepsleden zichtbaar zijn of waren. Beschrijf indien van toepassing ook wat in relatie tot overlast en criminaliteit kan worden afgeleid uit de zichtbare online activiteiten

2 Impact op de buurt

a) Zichtbaarheid

Aantrekkingskracht*	Beschrijf of groepsleden enkel vanuit de (eigen) wijk komen of dat groepsleden ook buiten de wijk en/of buiten de gemeente wonen Dit kan iets zeggen over de ernst van de groep en implicaties hebben voor de aanpak
Hot spots	Beschrijf op welke locatie(s) groepsleden zich veelal ophouden en hoe zij zich daar gedragen
Negatieve rolmodellen	Beschrijf of groepsleden fungeren als negatieve rolmodellen voor gezinsleden (broer, zus) of andere jongeren in de wijk en op welke wijze zij zich manifesteren c.q. hun negatieve invloed kunnen doen gelden
Onveiligheid en overlast	Beschrijf in hoeverre het gedrag van de groep leidt tot een onveilig gevoel bij en/of overlast voor burgers en ondernemers. Dit kan worden gedaan door de aard en omvang van overlastmeldingen te omschrijven of door op basis van enquêtes of kwalitatieve informatie onveiligheidsgevoelens weer te geven. Beschrijf ook waar de onveiligheidsgevoelens en/of overlast uit bestaan
Uiterlijke symbolen	Uiterlijke symbolen (graffiti, kleuren, logo's) staan in verband met (ernstig) crimineel groepsgedrag. Beschrijf in hoeverre de groep gebruikmaakt van uiterlijke symbolen (graffiti, kleuren, logo's) of namen om zichzelf te profileren

b) Intimidatie in de buurt

Intimiderend karakter*	Beschrijf de mate waarin sprake is van intimidatie door de groep. Dit kan worden geïllustreerd door te beschrijven in hoeverre sprake is van: 1) gericht verbaal of fysiek geweld tegen burgers, 2) angst bij burgers en/of ondernemers om aangifte te doen, 3) weggepeste bewoners en/of ondernemers en 4) vormen van territoriaal gedrag (bijvoorbeeld het claimen van een locatie)
Vertrouwen in de overheid*	Beschrijf in hoeverre bewoners, ouders en/of ondernemers in de omgeving van de groep vertrouwen hebben in de overheid

3 Criminaliteit en houding

a) Criminaliteit

Actieradius	Beschrijf de mobiliteit van de groep c.q. het gebied waarin deze (crimineel) actief is. Maak daarbij een onderscheid tussen de wijk, de gemeente, de regio of buiten de regio
Antecedenten*	Beschrijf de antecedenten van de groep. Besteed daarbij specifiek aandacht aan de mate waarin groepsleden zich schuldig maken aan drugshandel, High Impact Crimes, middelzware criminaliteit (afpersing, gokken, prostitutie, wapenbezit) en ondermijnende criminaliteit. Geef eveneens aan van welk antecedentenpatroon sprake is in termen van frequentie en ernst
Discrepancie tussen systeem- en straatinformatie	Beschrijf in hoeverre het beeld van de groep op basis van de systeem informatie overeenkomt met het beeld dat professionals van de groep hebben
Motief en aard delicten*	Beschrijf welk motief of welke motieven ten grondslag liggen aan het plegen van delicten (verveling, financieel gewin) en in hoeverre deze gepland of juist spontaan plaatsvinden
Opsporingsindicaties*	Beschrijf in hoeverre er aanwijzingen zijn dat groepsleden betrokken zijn bij (ondermijnende) criminaliteit en waar deze aanwijzingen uit bestaan
Recidiverisico	Beschrijf in hoeverre er op basis van de aanwezige informatie uitspraken kunnen worden gedaan over het recidiverisico, hoe hoog dit risico wordt ingeschat en om welke redenen dit het geval is

b) Grensoverschrijdend gedrag

Pestgedrag	Beschrijf in hoeverre er sprake is van offline en/of online pestgedrag
Seksueel grensoverschrijdend gedrag	Beschrijf in hoeverre er sprake is van offline en/of online seksueel grensoverschrijdend gedrag

c) Houding jegens professionals

Geen respect en intimiderend gedrag*	Beschrijf in hoeverre sprake is van een problematische houding richting het gezag (bestuurders, Boa's, jongerenwerkers, politie). Dit kan worden geïllustreerd door te beschrijven in hoeverre deze medewerkers worden geprovoceerd, bedreigd en/of geïntimideerd en in welke situaties dit het geval is
Toegankelijkheid*	Beschrijf in hoeverre groepsleden bereikbaar en aanspreekbaar zijn voor professionals en om welke reden(en) dit eventueel niet het geval is
Verzet	Beschrijf in hoeverre groepsleden bekend staan als verzetpleger bij aanhouding

4 Psychosociale problematiek

a) Onderwijs/Werk

LVB-problematiek	Beschrijf in hoeverre er sprake is van (vermoedens van) de aanwezigheid van een licht-verstandelijke beperking binnen de groep
Startkwalificatie	Beschrijf in hoeverre er sprake is van het ontbreken van een startkwalificatie binnen de groep
Schoolverzuim	Beschrijf in hoeverre er sprake is van schoolverzuim binnen de groep en over welke periode dit plaatsvindt of heeft gevonden
Speciaal onderwijs	Beschrijf in hoeverre groepsleden speciaal onderwijs volgen
Werk / inkomen	Beschrijf in hoeverre groepsleden via werk voorzien in een eigen inkomen

b) Zorg en welzijn

Financiële problematiek	Beschrijf in hoeverre groepsleden schulden hebben en wat de achtergrond van deze schulden is
Middelengebruik*	Beschrijf in hoeverre middelen worden gebruikt door groepsleden. Maak daarbij een onderscheid tussen alcohol, softdrugs en harddrugs. Beschrijf frequentie van en ontwikkeling in gebruik en geef aan in hoeverre (mogelijk) sprake is van verslavingsgedrag
Problematische opvoedsituatie	Beschrijf in hoeverre binnen de gezinnen van groepsleden sprake is van een problematische opvoedsituatie. Dit kan worden geïllustreerd door te beschrijven in hoeverre ouders toegerust zijn op het opvoeden van hun kind (pedagogische onmacht), in hoeverre zij hier verantwoordelijkheid voor nemen (pedagogische onverschilligheid), in hoeverre zij aanwezig zijn (toezicht) en in hoeverre sprake is van psychosociale problematiek binnen het gezin (armoede, werkloosheid en psychische problemen van gezinsleden)
Zorgmeldingen*	Beschrijf in hoeverre sprake is van zorgmeldingen in relatie tot groepsleden en in welke context deze zorgmeldingen zijn gedaan
Civiel- en strafrechtelijke maatregelen	Beschrijf in hoeverre aan groepsleden civiel- of strafrechtelijke maatregelen zijn opgelegd. Te denken valt aan een OTS of bijzondere voorwaarden
Persoonsgerichte aanpak (PGA)	Beschrijf in hoeverre groepsleden onderdeel zijn (geweest) van een persoonsgerichte aanpak, bijvoorbeeld in de setting van het Veiligheidshuis